

Η εμπειρία των Θερμοπυλών

Φέρνοντας το βλέμμα από τον γαλάζιο Φθιωτικό ουρανό στο καταπράσινο Καλλίδρομο, σταματά στις Θερμοπύλες, το μεσαίο από τα τρία στενά μιας λωρίδας γης από όπου διερχόταν η αρχαία οδός, έχοντας το βουνό από τη μια μεριά και απόκρημνους γκρεμούς από την άλλη. Μια οριζόντια κλεψύδρα που επέτρεπε με δυσκολία το πέρασμα από τη βόρεια Ελλάδα προς τη νότια. Γεωγραφικό σημείο με τεράστια στρατηγική σημασία, οι Θερμοπύλες μετέτρεψαν την Περσική στρατιωτική υπεραριθμία σε αχίλλειο πτέρνα και ανέδειξαν την υπερίσχυση της στρατηγικής σκέψης έναντι των αριθμών.

Μπροστά από το βουνό και ανατολικά των σημερινών λουτρών, όπου βρισκόταν το κυρίως πεδίο της Μάχης, στέκεται το τείχος που συγκράτησε την Περσική εισβολή. Το Φωκικό τείχος που «επιβλέπει» το στενό πέρασμα των Θερμοπυλών, με κατεύθυνση από Δύση προς Ανατολή, παράλληλα προς την αρχαία οδό και όχι τοποθετημένο εγκάρσια, όπως πίστευαν παλιότεροι λόγιοι μπερδεύοντας το αρχαίο τείχος με μεταγενέστερα υπολείμματα βυζαντινών τειχών, είναι αρμονικά λαξευμένο πάνω στο Καλλίδρομο, ένα καλοσχεδιασμένο φυσικό οχυρό με πριονωτή κάτοψη.

Είναι το τείχος που έσωσε την Ευρώπη, γιατί κατά τη δεύτερη Περσική εισβολή σκοπός του Ξέρξη ήταν η επέκταση σε όλη την Ευρωπαϊκή ήπειρο. Ο Λεωνίδας επιχειρούσε επιθέσεις ανοικτού σχηματισμού και προσποιούνταν υποχώρηση παρασύροντας τους αντιπάλους του προς το στενότερο σημείο, ακριβώς μπροστά από το Φωκικό τείχος. Εκεί, τους αιφνιδίαζε με αναστροφή παρατάσσοντας μέτωπο σε κλειστό σχηματισμό, με συνέπεια την καθολική συντριβή των Περσών.

Εμβληματικό σημείο της χωρογεωγραφίας των Θερμοπυλών είναι ο λόφος Κολωνού, όπου παίχτηκε η τελευταία πράξη της αντίστασης στις Θερμοπύλες. Όσοι απέμεναν, κύκλωσαν τον λόφο με τα σώματά τους, για να έχουν ασφαλή τα νώτα τους και πολεμούσαν πλέον, όπως μπορούσαν. Οι Πέρσες ούτε και τώρα δεν διακινδύνευαν μάχη σώμα με σώμα και προτίμησαν να εξοντώσουν τους τελευταίους μαχητές, με μαζικές βολές από τους τοξότες τους. Μαζί με τους Λακεδαιμονίους έμειναν εκούσια και έπεσαν μαχόμενοι και 700 Θεσπιείς.

Σε επίπεδο πολιτικής σημασίας, οι Θερμοπύλες συνιστούν το πρώτο δείγμα μιας συνειδητής πανελλήνιας πολιτικής. Η χάραξη ενιαίας στρατηγικής για το «κοινόν» των Ελλήνων, ανέδειξε το αίσθημα ομοψυχίας και κοινών δεσμών που τους οδήγησε στην ισχυρή αποφασιστικότητα να αντισταθούν και να αποτρέψουν την Περσική εισβολή, πολεμώντας υπέρ βωμών και εστιών, αντιλαμβανόμενοι τον κίνδυνο ως κοινό και λαμβάνοντας το 481 π.Χ, στο Πανελλήνιο Συνέδριο στον Ισθμό Κορίνθου, την απόφαση για σύμπληξη ευρείας συμμαχίας των ελληνικών πόλεων.

Στο συνέδριο των Προβούλων, ο Θεμιστοκλής προέταξε την αναγκαιότητα του διπόλου άμυνας, σε Θερμοπύλες και Αρτεμίσιο. Στις Θερμοπύλες δεν θα είχαν καταφέρει να συγκρατήσουν τον Περσικό στρατό, εάν δεν υπήρχε το Αρτεμίσιο, να αναχαιτίσει τον Περσικό στόλο. Πέρα από τα Στενά και κατά μήκος του Ευρίπου, εκτείνεται το όρος Κνημίσ, ανατολική απόληξη του Καλλίδρομου, πάνω από τα Καμμένα Βούρλα. Στην περιοχή αυτή των Λοκρών, η παραλία είναι βαθιά και σε οποιοδήποτε σημείο ο Περσικός στόλος θα μπορούσε να προσεγγίσει και να αποβιβάσει στρατό, ο οποίος θα κατελάμβανε τα νώτα των μαχομένων και θα περικύκλωνε την ελληνική δύναμη σε ελάχιστο χρόνο, καθώς ο Περσικός στόλος παρακολουθούσε τις κινήσεις των στρατού, κατά πόδας. Επομένως, έπρεπε ή σε συγχρονισμό με τις Θερμοπύλες να κρατηθεί εκτός του Ευβοϊκού κόλπου ο στόλος του Ξέρξη, ή αλλιώς η αμυντήρια γραμμή στις Θερμοπύλες θα ήταν ανώφελη και μάταιη. Τα εύσημα αυτού του αμυντικού σχεδιασμού, με τη σύμπραξη του ελληνικού ναυτικού, ανήκουν στον Θεμιστοκλή.

Στις Θερμοπύλες συντρίφθηκε μια ολόκληρη ηγεμονία που, όπως αναφέρεται στο Η΄ Βιβλίο των Ιστοριών του Ηροδότου, σκόπευε να ιδρύσει ένα κράτος, ώστε «ο ήλιος να μην αντικρύζει κανένα άλλο κράτος της γης που να συνορεύει με το δικό τους, αφού ο Ξέρξης μαζί με τους στρατιώτες του, διασχίζοντας όλη την Ευρώπη, θα έκανε ολόκληρη την οικουμένη, ένα κράτος».

Αναμφισβήτητα οι Θερμοπύλες είναι ένα διαχρονικό και οικουμενικό σύμβολο και οι αξίες με τις οποίες συμβάλλονται είναι :

Η ελευθερία ως υπέρτατη αξία.

Η αφοβία μπροστά στο θάνατο. Η φράση του Διηνέκη διατρέχει τους αιώνες άφθαρτη, όταν εκείνος, αφού πληροφορήθηκε από κάποιον από τους Τραχινίους ότι τα βέλη των εχθρών θα κρύψουν και τον ήλιο ακόμη, απάντησε: «Καλύτερα, θα πολεμούμε με σκιά».

Το αίσθημα ευθύνης, το να μείνεις να υπερασπιστείς, ακόμη κι αν γνωρίζεις το τέλος με ένα υπέρτατο αίσθημα ελευθερίας και ωριμότητας. Οι Λακεδαιμόνιοι έμειναν τοις κείνων ρήμασι «πειθόμενοι» και όχι «υπακούοντες», που σημαίνει ότι ενστερνίζονταν απόλυτα την αξία του εγχειρήματος.

Ο χρόνος είναι μορφή εσωτερικής εποπτείας και η Ιστορία μας εισάγει απευθείας στην έννοια της χρονικότητας, με την οποία συγκροτούμε προσωπική ταυτότητα και συνείδηση εαυτού. Δεν ξέρεις ποιος είσαι αν δεν ξέρεις τις ρίζες σου και δεν ξέρεις πού πάς στο παρόν και το μέλλον, αν δεν γνωρίζεις από πού έρχεσαι, την Ιστορία σου. Η αίσθηση του παρελθοντικού, του μελλοντικού και της ταυτότητας, συνδέονται.

Οι Θερμοπύλες είναι μια εμπειρία χώρου, χρόνου και μια εμπειρία υπέρβασης, καθώς ο επισκέπτης μετέχει σε μια εκστατική εμπειρία, που αποβαίνει λυτρωτική, ακριβώς επειδή δύναται να υπερβεί το περιορισμένο «εγώ» του. Η αίσθηση ότι ανήκει σε «κάτι μεγαλύτερο» από το άτομό του, μέσα από την αναγωγή του στα επιτεύγματα και τις αξίες των ανθρώπων που έδρασαν εκεί, ανεξάρτητα από την εθνική του προέλευση, τον διευρύνουν ψυχικά.

Οι αξίες των Θερμοπυλών είναι πανανθρώπινες και νοηματοδοτούν την ανθρώπινη ύπαρξη στο σήμερα.

Είναι τρόπος να ζεις.

Δρ. Έφη Παπαευθυμίου

Αν. Προϊσταμένη Δ/σης Πολιτισμού-Τουρισμού Δήμου Λαμιέων